

Sygn. akt I UK 215/09

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 25 stycznia 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Andrzej Wróbel (przewodniczący)

SSN Małgorzata Gersdorf

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania A. P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 25 stycznia 2010 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 18 marca 2009 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 20 października 2008 r. Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. oddalił odwołanie A. P. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 5 października 2007 r. odmawiającej wnioskodawczyni prawa do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową. Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia.

Wnioskodawczyni posiada wykształcenie podstawowe, w okresie od 16 września 1977 r. do 31 maja 2002 r. była zatrudniona w charakterze piekarza, a w okresie od 1 marca 2004 r. do 30 czerwca 2005 r. pobierała rentę z tytułu częściowej niezdolności do pracy w związku ze stwierdzoną u niej chorobą zawodową - astmą oskrzelową. W wyniku ponowienia wniosku o świadczenie rentowe, organ rentowy odmówił wnioskodawczyni prawa do tego świadczenia, jej odwołanie zostało oddalone wyrokiem Sadu Okręgowego w K. z dnia 21 kwietnia 2006 r., a apelacja - prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 14 lipca 2007 r. W miesiącu październiku 2007 r. wnioskodawczyni złożyła kolejny wniosek o rentę. Biegli z zakresu pulmonologii wyrazili opinię, że wnioskodawczyni, w związku ze stwierdzoną u niej astmą oskrzelową, jest niezdolna do pracy wymagającej kontaktu z pyłem mąki, natomiast wydaje się celowe przekwalifikowanie jej do pracy w innym niż zawód piekarza zawodzie.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd pierwszej instancji, przywołując treść art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. Nr 199, poz. 1673 ze zm.) oraz art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, uznał, że ubezpieczona nie jest osobą co najmniej częściowo niezdolną do pracy w związku z stwierdzoną chorobą zawodową, gdyż po pierwsze - ma tylko wykształcenie podstawowe, co pozwala jej na podjęcie ciężkiej lub średniociężkiej pracy fizycznej dla kobiet, po drugie - nie posiada wyuczonego, w sensie szkoły zawodowej lub technikum, zawodu piekarza a jedynie się do tego zawodu przyuczyła, po trzecie

zatem - nic nie stoi na przeszkodzie, aby wnioskodawczyni przyuczyła się do innych zawodów, takich jak np. sprzątaczką, konsjerżką, kierowcą wózka widłowego czy portier.

Wyrokiem z dnia 18 marca 2009 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację wnioskodawczyni od powyższego wyroku, dzieląc dokonaną przez Sąd pierwszej instancji ocenę dowodów oraz ocenę prawną.

Zdaniem Sądu odwoławczego, istotą sporu jest ocena zdolności wnioskodawczyni do pracy w związku ze stwierdzoną u niej chorobą zawodową i tę kwestię Sąd Okręgowy dostatecznie wyjaśnił w sposób przewidziany w art. 278 k.p.c. Z opinii biegłych wynika, że schorzenie zawodowe uniemożliwia wnioskodawczyni jedynie wykonywanie pracy w charakterze piekarza i każdej związanej z mąką, natomiast może ona wykonywać inną pracę po przekwalifikowaniu. Częściowa niezdolność do pracy nie jest równoznaczna z niemożliwością wykonywania dotychczasowego zajęcia, a dopiero zmiana zawodu w ramach posiadanych kwalifikacji i brak rokowania odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu stanowią podstawę do przyznania renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy. Kwalifikacji zawodowych wnioskodawczyni, posiadającej wykształcenie podstawowe, nie można odnosić tylko do wykonywanej uprzednio pracy piekarza, ale również do innych nieskomplikowanych prac fizycznych, które w świetle opinii biegłych może ona wykonywać. W konsekwencji Sąd drugiej instancji uznał, że wnioskodawczyni nie jest osobą częściowo niezdolną do pracy w rozumieniu art. 12 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r., skoro nie nastąpiło w jej przypadku znaczne ograniczenie do pracy odpowiedniej do posiadanego wykształcenia podstawowego.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku wnioskodawczyni zarzuciła: 1) naruszenie prawa procesowego, a to art. 227 i art. 233 k.p.c., przez niewyjaśnienie wszystkich istotnych dla sprawy okoliczności oraz przez przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów wynikające z nieuwzględnienia charakteru pracy wnioskodawczyni oraz wpływu dolegliwości ze strony schorzenia na dalszą możliwość wykonywania tego zatrudnienia; 2) naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 57 oraz art. 13 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przez pominięcie socjalno-

ekonomicznego aspektu niezdolności do pracy ubezpieczonego, polegające na zaniechaniu uwzględnienia obiektywnej możliwości podjęcia przez wnioskodawczynię zatrudnienia zgodnego z wiekiem i poziomem posiadanych kwalifikacji, wykształcenia i zdolności psychofizycznych.

Wskazując na powyższe zarzuty wnioskodawczyni wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i przyznanie prawa do świadczenia rentowego lub uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej podniesiono, że skarżąca posiada kwalifikacje piekarza i tylko taki zawód wykonywała na przestrzeni swojego życia zawodowego. Tymczasem Sąd drugiej instancji przyjął nazbyt ogólne kryterium zawodu (uznając za taki pracownika fizycznego) i możliwości wykonywania innego zawodu, pomijając w konsekwencji, że wnioskodawczyni nie ma możliwości wykonywania zatrudnienia w swoim zawodzie, a więc pracy zgodnej z posiadanymi kwalifikacjami, a możliwość przekwalifikowania praktycznie nie istnieje. W rezultacie Sąd drugiej instancji nie uwzględnił przy wyrokowaniu kryteriów określonych w art. 13 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, co doprowadziło do „niewłaściwej interpretacji” art. 57 tej ustawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna jest usprawiedliwiona, aczkolwiek nie wszystkie podniesione w niej zarzuty zasługują na uwzględnienie.

Niezasadne są zarzuty naruszenia przepisów postępowania. W myśl art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., można co prawda oprzeć skargę kasacyjną na podstawie naruszenia przepisów postępowania, ale dla skuteczności takiego zarzutu skarżący ma obowiązek wykazania, że obraza przepisów procesowych przez sąd drugiej instancji miała istotny wpływ na wynik sprawy. Tymczasem skarżąca nie tylko, że takiego wpływu nie wykazuje, ale nawet nie powołuje się na tę przesłankę. Nadto zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów, do której to sfery wprost odnosi się art. 233 § 1 k.p.c., naruszenie którego w istocie zarzuca skarżąca. Z kolei art. 227 określa jedynie fakty jakie są przedmiotem dowodu, stanowiąc, że są to fakty mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Jest on zatem stosowany

przed podjęciem rozstrzygnięć dowodowych, uprawniając sąd do selekcji zgłoszonych dowodów jako skutku przeprowadzonej oceny istotności okoliczności faktycznych, których wykazaniu dowody te mają służyć (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2009 r., III CSK 272/08, LEX nr 520030). W konsekwencji twierdzenie, że przepis ten został naruszony przez sąd rozpoznający sprawę ma rację bytu tylko w sytuacji, gdy wykazane zostanie, że sąd przeprowadził dowód na okoliczności niemające istotnego znaczenia w sprawie i ta wadliwość postępowania dowodowego mogła mieć wpływ na wynik sprawy, bądź gdy sąd odmówił przeprowadzenia dowodu na fakty mające istotne znaczenie w sprawie, wadliwie oceniając, że nie mają one takiego charakteru (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2008 r., II PK 47/08, LEX nr 500202). Samo więc twierdzenie, że nastąpiło naruszenie art. 227 k.p.c. bez równoczesnego wskazania na uchybienie innym przepisom regulującym postępowanie dowodowe (np. art. 217 § 2 k.p.c.) nie stanowi w istocie podstawy kasacyjnej naruszenia przepisów postępowania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2008 r., II PK 47/08, LEX nr 500202) (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2006 r., IV CSK 272/06, LEX nr 250047). Takich zarzutów skarżąca nie formułuje.

Zasadne okazały się natomiast zarzuty naruszenia prawa materialnego. W myśl art. 57 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227, powoływanej dalej jako ustawa o emeryturach i rentach), podstawowym warunkiem nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy jest istnienie tej niezdolności. Definicję osoby niezdolnej do pracy zawiera art. 12 tej ustawy, który uznaje za taką osobę, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu (ust. 1), przy czym osobą częściowo niezdolną do pracy jest osoba, która w znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji (ust. 3). Z kolei zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach, przy ocenie stopnia i przewidywanego okresu niezdolności do pracy oraz rokowania co do odzyskania zdolności do pracy uwzględnienia się: stopień naruszenia sprawności organizmu oraz możliwości przywrócenia niezbędnej sprawności w drodze leczenia i rehabilitacji (pkt 1) oraz możliwość

przekwalifikowania zawodowego, biorąc pod uwagę rodzaj i charakter dotychczas wykonywanej pracy, poziom wykształcenia, wiek i predyspozycje psychofizyczne (pkt 2). Skarżąca - co wynika ze sformułowania zarzutu obrazy tego przepisu - odwołuje się do punktu drugiego powołanego unormowania.

Sąd drugiej instancji z jednej strony przyjął, że wnioskodawczyni po przekwalifikowaniu może wykonywać inną pracę niż praca piekarza lub „każda związana z mąką”, z drugiej natomiast uznał, iż skoro skarżąca posiada tylko wykształcenie podstawowe, to w ramach posiadanych kwalifikacji może wykonywać inne niż praca piekarza nieskomplikowane prace fizyczne. Innymi słowy, Sąd Apelacyjny niekonsekwentnie raz uznał skarżącą za niezdolną do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji, ale zdolną do pracy po przekwalifikowaniu, a następnie - utożsamiając kwalifikacje wnioskodawczyni z poziomem jej wykształcenia (podstawowego) - przyjął, że zdolności do takiej pracy nie utraciła. Tymczasem czym innym jest kwestia odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu, a czym innym zachowanie zdolności do pracy w ramach posiadanych kwalifikacji.

W judykaturze Sądu Najwyższego przyjmowane jest zgodnie, że utrata zdolności do pracy nie może być utożsamiana z niezdolnością do wykonywania ostatniego z dotychczasowych zatrudnień, jeżeli pracownik może podjąć prace zgodne z poziomem posiadanych kwalifikacji (tak np. w wyrokach z dnia 1 grudnia 2000 r., II UKN 113/00, OSNAPiUS 2002 nr 14, poz. 343; z dnia 12 marca 2007 r., I UK 299/06, OSNP 2008 nr 7-8, poz. 112). Jednocześnie uznaje się za częściowo niezdolną do pracy osobę, która wobec naruszenia sprawności organizmu nie jest w stanie wykonywać prawidłowo czynności związanych z zawodem (por. wyrok z dnia 2 lutego 2006 r., I UK 188/05, LEX nr 272573), gdy zachowała zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy (np. wymagającej niższych albo niewymagającej żadnych kwalifikacji), lecz jednocześnie utraciła w znacznym stopniu zdolność do wykonywania pracy, do której posiada kwalifikacje, przy czym dla oceny poziomu tych kwalifikacji znaczenie ma także uzyskanie rzeczywistych umiejętności, mających wpływ na karierę zawodową, np. decydujących o uzyskaniu wyższych zarobków niż pracownicy mający takie same kwalifikacje formalne, przesądzających o awansach lub możliwości znajdowania nowego miejsca pracy

(por. wyroki z dnia 17 listopada 2000 r., II UKN 59/00, OSNAPiUS-wkł. 2001 nr 10, poz. 8; z dnia 15 września 2006 r., I UK 103/06, OSNP 2007 nr 17-18, poz. 261; z dnia 17 kwietnia 2008 r., II UK 192/07, OSNP 2009 nr 15-16, poz. 206). W powołanym wyroku z dnia 15 września 2006 r., I UK 103/06 Sąd Najwyższy stwierdził, że wyjaśnienie treści pojęcia „pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji” wymaga uwzględnienia zarówno kwalifikacji formalnych (zakresu i rodzaju przygotowania zawodowego udokumentowanego świadectwami, dyplomami, zaświadczeniami), jak i kwalifikacji rzeczywistych (wiedzy i umiejętności faktycznych, wynikających ze zdobytego doświadczenia zawodowego), przy czym bardziej istotne są kwalifikacje rzeczywiste, gdyż ocena niezdolności do pracy dla celów rentowych sprowadza się do stwierdzenia, w jakim stopniu wiedza i umiejętności, którymi dysponuje ubezpieczony, mogą być wykorzystane przez niego w pracy pomimo zaistniałych ograniczeń sprawności organizmu. W konsekwencji zachowanie przez osobę posiadającą rzeczywiste kwalifikacje robotnika wykwalifikowanego zdolności do wykonywania prostych prac fizycznych, które może wykonywać każdy pracownik, nawet nieposiadający żadnych kwalifikacji, nie może być traktowane jako zachowanie zdolności do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji. Podobnie w wyroku z dnia 20 listopada 2008 r., I UK 112/08 (niepublikowanym) Sąd Najwyższy stwierdził, że ocena zdolności ubezpieczonego do pracy nie może być dokonywana abstrakcyjnie i wymaga uwzględnienia nie tylko formalnego wykształcenia (stopnia ukończonej szkoły i jej profilu), lecz także zdobytych umiejętności i kwalifikacji w faktycznie wykonywanych zawodach.

Z poczynionych w sprawie ustaleń wynika, że wnioskodawczyni (urodzona w 1958 r.), przez całe swoje życie zawodowe (lata 1977-2002) wykonywała pracę piekarza. Zatem pomimo posiadania przez nią jedynie wykształcenia podstawowego, a nie zawodowego o takim profilu, należy uznać, że zdobyła rzeczywiste umiejętności i kwalifikacje w tym zawodzie. W konsekwencji utrata przez nią zdolności do wykonywania takiej pracy oraz każdej innej powodującej kontakt z mąką - skutek naruszenia sprawności organizmu wywołanego chorobą zawodową - powoduje, że w istocie skarżąca utraciła zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji. Nietrafne było w takiej sytuacji uznanie przez

Sąd drugiej instancji, że wnioskodawczyni - w ramach zachowanej zdolności do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji pracownika fizycznego o podstawowym wykształceniu - może wykonywać wszystkie „nieskomplikowane prace fizyczne” niewymagające żadnych kwalifikacji (np. sprzątaczkę, portiera, konsjerżki), a w konsekwencji ocena, że z uwagi na zachowanie zdolności do pracy w granicach posiadanych kwalifikacji osoby o podstawowym wykształceniu skarżąca nie jest osobą częściowo niezdolną do pracy w rozumieniu art. 12 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach, a tym samym nie spełnia ustanowionego w art. 57 ust. 1 pkt 1 tej ustawy warunku niezdolności do pracy.

Powoduje to zasadność zarzutu naruszenia - poprzez jego niezastosowanie - art. 13 ustawy o emeryturach i rentach, który to przepis odnosi się do osoby niezdolnej do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji, w tym również takiej, co do której stwierdzono celowość przekwalifikowania zawodowego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2004 r., II UK 167/03, OSNP 2004 nr 18, poz. 320). Dla stwierdzenia częściowej niezdolności do pracy decydująca jest bowiem nie tylko utrata możliwości wykonywania pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu, ale także brak rokowania odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu, przy uwzględnieniu celowości tego przekwalifikowania z uwagi na rodzaj i charakter dotychczas wykonywanej pracy, poziom wykształcenia, wiek i predyspozycje psychofizyczne (por. także wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2007 r., II UK 156/06, OSNP 2008 nr 3-4, poz. 45 oraz z dnia 8 maja 2008 r., I UK 356/07, OSNP 2009 nr 17-18, poz. 238). Bez dokonania oceny w tym zakresie co najmniej przedwczesne jest uznanie przez Sąd drugiej instancji, że skarżąca w ramach przekwalifikowania zawodowego może odzyskać zdolność do pracy po uzyskaniu uprawnień do wykonywania zatrudnienia w charakterze np. kierowcy wózka widłowego.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze k.p.c.

